

moraju raditi za opće dobro ljudi, a zato kome je stalo do općeg dobra, napustit će mislim rastavu.

(Sr. Linzer Quartalschrift 1911. br. 4.) *Dr. Beluhan.*

Juridičke bilješke.

Haške konvencije o ženidbenom pravu i naši zakoni. Pod tim naslovom, a o predmetu u njem naznačenom, nastavlja Dr. M. Lanović svoju raspravu u Mjesečniku pravn. društva br. 5. i 6. (g. 1912. str. 868 sl. i 977 sl.). Dosada je izložio u cijelosti ustanove I. konvencije. Nakana nam je donijeti njegove izvode u izvatku sa nužnim primjedbama.

Konvencija I. radi o izjednačenju kolizije zakona o pred-uvjetima valjanosti ženidbe. Cl. pisac govori pod A.) o ženidbenoj pravnoj sposobnosti, pod B.) o formi vjenčanja i pod C.) o općenitim i zaglavnim ustanovama.

A.) Čl. 1. sadrži osnovno načelo: da se ženidbena sposobnost svakoga od zaručnika (stranaka) prosugjuje (lih) po zakonu države, koje je u času sklapanja pripadnik (državljan), u koliko taj zakon izrično ne upućuje na ini. Svaka od ugovornih država mora brak, koji je po tomu načelu valjan, valjanim priznati na svom području te ne smije zabraniti, da se na njenom području sklopi, dok brak, koji je po tomu načelu nevaljan, ne može valjanim priznati na svom području, niti smije dozvoliti, da se na njenom području sklopi.

Cl. pisac ispiregjuje ovo osnovno načelo konvencije s ustanovama naših zakona te veli na str. 869., da se današnje naše pravo podudara s osnovnim načelom konvencije o pravnoj sposobnosti ženidbenoj. U ovoj općenitosti nije ta tvrdnja ispravna. Po današnjem našem ženidbenom pravu ovisi valjanost braka, što ga inozemac katolik u nas sklapa, o obdržavanju crkvenih kat. ženidbenih zapreka (sr. §. 3. zak. za žen. kat.). Domaći njegovi zakoni ne utječu na valjanost, već samo na dopuštenost braka (sr. §§ 5. i 7. zak. za žen. kat. i § 71. Naputka za duh. sud.). Inače nije ni mogao odrediti zakon, koji je za temeljno načelo postavio, da glede braka katolika nema gragj. žen. zapreka, nego samo crkvenih (čl. X. konkordata, uvodna stavka pat. od 8. list. 1856., čl. V—XII. istoga patentu coll. § 69. Nap. za duh. sud.), te da o valjanosti braka za katolika suditi može samo crkv. kat. sud (§§ 42. 43. 44. 45. 48. zak. za žen. kat.). Rečeno za brak, što ga inozemac katolik u nas sklapa, vrijedi

i za brak, što ga inozemac nekatolik u nas sklapa sa katolikom (tuzemcem ili inozemcem).

Iznimka 1. Od pravila, da nijedna od ugovornih država ne smije na svom području zabraniti sklapanje braka, koji je prema osnovnom načelu čl. 1. u pogledu pravne sposobnosti valjan, sadrži čl. 2. iznimku. Taj članak dopušta državi, u kojoj se brak sklapa, da ga zabrani (imp. impediens), ako mu po zakonima njenima na putu stoji apsolutna (t. j. neoprostiva) zapreka i to ili srodstva, ili tazbine, ili preljuba, koji je bio povodom razvrgnuću braka, ili sporazumnoga osudom utvrgjenoga rada o glavi ženidbenoga druga. Isto vrijedi po zadnjoj alineji čl. 2. i za zapreku, koja se temelji na prijašnjem braku (t. zv. impedimentum catholicismi) i za zapreku vjerskog značaja (votum, ordo, disparitas cultus), osim ako se radi o diplomatskom ili konzularnom vjenčanju.

Cl. pisac zauzimalje na str. 873. pogrešno stanovište, kada veli, da u nas neima zakona, koji bi inozemcima u kojemgod slučaju čl. 2. zabranjivao vjenčanje, pošto § 3. zak. za žen. kat. protivno ustanovljuje. Budući da ćemo o tom §u. kasnije (vd. Iznimka 3.) govoriti, upućujemo onamo.

Iznimka 2. Od osnovnog načela čl. 1. konvencije I., da ženidbena pravna sposobnost svakoga od zaručnika ovisi o zakonima njegove domovine (države), sadrži čl. 3. iznimku. Po tom članku može država, u kojoj se brak inozemaca sklapa, priznati ga valjanim, ma se i kosio sa ženidbenim zaprekama njegove domovine, ako se te zapreke temelje na prijašnjem braku ili ako su vjerskog značaja (t. zv. impedimentum catholicismi ordo, votum, disparitas cultus); dok sve ostale države nisu dužne priznati mu valjanosti.

Iznimka 3. Od pravila, da ugovorna država mora na svom području priznati valjanost braku, koji je prema osnovnom načelu čl. 1. u pogledu pravne sposobnosti valjano sklopljen, sadrži posljedna alineja čl. 2. iznimku. Po toj alineji može država, u kojoj je brak inozemca sklopljen, nevaljanim ga smatrati, ako se kosi sa zaprekom takovom njenoga prava, koja je ili vjerskog značaja, ili se temelji na prijašnjem braku. Ine države (ugovorne) moraju takav brak valjanim priznati.

Cl. pisac tvrdi na str. 978, da kod nas neima zakona, po kojem bi bilo zabranjeno vjenčanje inozemaca, koje bi se poradi prijašnjega braka ili poradi zapreke vjerskog značaja ko-

silo s našim zakonima, pa da dosljedno tomu u nas neima ni zakona, koji bi unatoč ovakovoj zabrani sklopljene brakove inozemaca proglašivao nevaljanima. Ova je tvrdnja u svojoj općenitosti neispravna. Naš zakon za ženidbe katolika u § 3. izrično zabranjuje, da u nas ikoji katolik (tuzemac ili inozemac) sklopi brak, koji bi u opreci bio sa crkvenim kat. ženidbenim zaprekama. Sklopi li se ipak takav brak, to je po našem ženidbenom pravu nevaljan. Uzakoni li se u nas pravovaljano konvencija I., otpasti će zabrana, u koliko se protivi ustanovama te konvencije, dok će glede zapreke iz prijašnjeg braka i glede zapreka vjerskog značaja ostati u kreposti, jer se glede ovih ne kosi sa ustanovama njenima.

B.) Čl. 5. postavlja u alineji 1. glede forme sklapanja za temeljno načelo: *locus regit actum*. Od tog temeljnog načela sadrže alineja 2. i 3. članka 5. te čl. 6. i 7. iznimke.

Iznimka 1. Po alineji 2. čl. 5. može država, čiji zakon propisuje crkveno sklapanje, na priznati valjanim brak svoga državljana, ako ga nije crkveno sklopio.

Iznimka 2. Po alineji 3. čl. 5. može svaka država zahtijevati od svojih državljana, da pri sklapanju braka u inozemstvu obdržavaju njene propise o napovijedima (navješćivanju) te može brak sklopljen uz povredu tih propisa nevaljanim smatrati.

Iznimka 3. Po čl. 6. imade se u pogledu forme valjanim smatrati brak, koji je sklopljen pred diplomatskim ili konzularnim činovnikom akreditiranim kod dotične države, na čijem se području brak sklapa, ako nijedan zaručnik nije podanikom te države i ako se ta država ne protivi diplomatskom konzularnom sklapanju na svom području. Protiviti se pako ne može tomu, ako se radi o vjenčanju, koje se zbog prijašnjeg braka ili zbog zapreke vjerskog značaja kosi s njenim zakonima. Ipak država, čije zakonodavstvo propisuje crkveno sklapanje, ne mora priznati valjani brak, što ga je njezin podanik pred diplomatskim ili konzularnim činovnikom sklopio.

Iznimka 4. Čl. 7. ustanovljuje, da se brak, koji je u pogledu forme nevaljan prema zakonima mjesta, gdje je sklopljen, može priznati valjanim u inim državama, ako forma, u kojoj je sklopljen, odgovara zakonima domaćima jednog i drugog zaručnika.

Cl. pisac tvrdi na str. 982.—983., da ne bi u nas valjao brak, što bi ga u inozemstvu gdje je uzakonjen civilni, sklopila

pred katoličkim župnikom dva hrvatska pripadnika, od kojih je jedan katolik, a drugi evangelik, pa se u svrhu dokaza pozivlje na čl. 7. konvencije. Neispravna je ova tvrdnja i dokazivanje. Po domaćim zakonima može hrv. evangelik sa hrv. katolikom brak sklopiti u domovini pred kat. dušobrižnikom i nije potrebno, da ga sklopi i pred svojim funkcionarom (sr. § 19. zak. za žen. kat.). Sklapa li se taj brak u inozemstvu, dostaje, ako se sklopi pred katoličkim dušobrižnikom i ne treba da se sklopi i pred funkcionarom druge stranke (sr. § 74. zak. za žen. kat.) Domaći dakle naši zakoni ne traže, da bi se upitni brak imao (u tuzemstvu ili inozemstvu) sklopiti pred funkcionarom obiju stranaka, pak će dosljedno taj brak i u smislu čl. 7. konvencije biti u nas valjan.

Navedene ustanove čl. 5. 6. 7. upoređuje pisac na naše ženidbene propise (str. 979.—983.). Napose razlaže uvjete diplomatskog ili konzularnog vjenčanja (str. 983.)

C. Čl. 8.—12. sadrže općenite zaglavne ustanove. Čl. 8. i 9. ograničuju područje valjanosti ove konvencije na ugovorne države i na njihove europske krajeve. Dostaje, da je jedan zaručnik podanikom koje od ugovornih država. — Alineja 2. čl. 9. te čl. 10, 11. i 12. govore o ratifikaciji, o kasnijem pristupu države zastupane na III. haškoj konferenciji, o priv. pravu, o početku, trajanju i otkazu konvencije. O svem tom raspravljao je pisac u br. 4. Mjesečnika (god. 1912. str. 429. sl.)

Još napominje ustanovu posljedne alineje čl. 5., prema kojoj se ima vjerodostojni izvadak iz matice vjenčanih poslati nadležnoj oblasti domovine obiju zaručnika.

Po tom prelazi na ustanove II. konvencije, na koje ćemo se osvrnuti, kad pisac svoju raspravu dovršio bude.

Dr. I. A. Ruspini,

Bogosl.-praktičke bilješke.

Misije i teološka znanost. U najnovije doba uznapredovale su sve vrste ljudskog istraživanja, sve grane ljudskih znanosti. Napredak taj tako je intenzivan, da su se znanosti počele dijeliti i množiti; pojedine struke, pojedine grane razvile su se u samostalne znanosti. To vidimo ne samo u prirodoslovlju, ne samo u filozofiji, ne samo u tehnici, ne samo u medicini, nego i u teologiji. Nekad nije bilo posebne pastoralne znanosti, nekad nije bilo posebne apologetike, sociologije, arheologije, pa-